

e faptul că cea mai veche traducere românească cunoscută nouă pînă acum a fost publicată de o revistă care a jucat un rol important în istoria mișcării noastre muncitorești și anume de « Contemporanul ». E vorba de traducerea cunoscutei nuvele *Trei Morți*, care a apărut în « Contemporanul » în 1885 (nr. 10, 11, 12), redată fiind după tălmăcirea franceză a lui E. M. de Vogué, ce fusese tipărită în « Revue des Deux Mondes » în nr. din 15 aug. 1882. Corectă și completă, fără omisiuni sau adaosuri ale tălmăcitorului, această traducere este interesantă și pentru că dovedește pătrunderea scrierilor lui Tolstoi în țara noastră înainte de apariția cărții lui E. M. de Vogué *Le roman russe*, care se socotește adesea a fi înlesnit unor scriitori ruși și îndeosebi lui Tolstoi și Dostoievski cunoștința cu publicul cititor din Europa. Această traducere a fost retipărită peste cîțiva ani, în 1889 în ziarul « Ciocoiul »⁵ ce apărea la Roman și se declara a împărtăși programul de luptă al « Muncitorului » (Iași) și al ziarului « Drepturile omului ».

Momentul cînd opinia publică din România făcea cunoștință cu opera lui Tolstoi trebuie prezentat în aspectele sale caracteristice. Tolstoi era pe la 1880 un scriitor cunoscut nu numai în Rusia, dar și în străinătate. Îndeosebi în Franța operele sale se bucurau de un mare succes și erau primite cu un viu interes, sporit mai ales după apariția lucrării *Le roman russe* al lui Vogué. De la 1875, cînd apăruse tălmăcită în Franța prima scriere a lui Tolstoi, și anume nuvela *Doi husari*, însoțită de o prefață a lui Turgheniev, numărul traducerilor din opera scriitorului rus crescuse într-un ritm rapid. Astfel au apărut la intervale scurte două tălmăciri ale romanului *Fericirea vieții de familie* (1877 și 1878), apoi s-a publicat în limba franceză nuvela *Cazacii* (1878), urmată de două traduceri ale romanului *Război și pace* (1879 și 1884), cea din urmă bucurîndu-se de un succes răsunător.

În primii ani de după 1880 stirnește o adevărată vîlvă în Europa criza suflătoare a scriitorului, cristalizată teoretic în filozofia tolstoistă, care trezește numeroase comentarii. Pentru un moment pare că filozoful și predicatorul l-au eclipsat pe romancier.

Tocmai într-un asemenea moment de subordonare a gloriei romancierului vîlvei provocate de doctrinar a făcut cunoștință cititorul român cu opera lui Tolstoi. E foarte judicioasă observația lui G. Ibrăileanu în articolul închinat memoriei marelui scriitor rus: « Romancierul Tolstoi n-a fost contemporan generației noastre. Cu noi a fost contemporan reformatorul social... marile lui romane au pătruns în țara noastră și chiar în Europa, cînd Tolstoi își anatemiza nemuritoarele-i opere. Și, fără îndoială, că zgomotul ce a făcut reformatorul și apostolul a contribuit enorm la răspîndirea operei literare, pe care o renega »⁶.

De aceste împrejurări, nu lipsite de contradicții și cu un caracter oarecum aparte, trebuie ținut seama cînd analizăm procesul de pătrundere al operelor lui Tolstoi în țara noastră. Și într-adevăr, dacă ar fi să luăm perioada pînă la 1900 vom vedea că marea majoritate a traducerilor publicate în acei ani sînt scrieri în care se oglindește filozofia tolstoistă sau în care găsim cel puțin ecouri ale ei. De pildă vom întîlni numeroase povestiri moralizatoare, « populare », cum le numea Tolstoi, din care o bună parte au fost incluse de scriitor în *Cărțile de citire*, pe care le-a publicat sau au fost tipărite în colecția

⁵ L. Tolstoi, *Trei Morți*, « Ciocoiul » 1889, nr. 1—11/5 febr. — 4 mai.

⁶ G. Ibrăileanu, *Tolstoi*, « Viața Romînească », 1910, noiembrie, nr. 11, p. 292.